

بلوچی گیدی کسبہاں اساطیری ذروشم ۽ گوں جھانی اساطیراں ہمگوئی

تنویر علی

پی ایچ ڈی اسکالر، یونیورسٹی آف تربت، بلوچستان

Abstract

This analytical research explores the presence of mythological aspects in Balochi folktales and examines them in detail. In addition, the myths within these folktales are comparatively analyzed with some of the world's well-known mythologies. The study reveals that certain stories within Balochi folktales contain distinct mythological aspects, making them an essential part of these narratives. Furthermore, the mythological aspects in Balochi folktales show notable similarities with world-renowned mythologies, including those of Indian mythology, Persian mythology, and Greek mythology.

Key words:

Mythological aspects, Balochi folktales, Comparatively, Similarities, Indian mythology, Persian mythology, Greek mythology.

1. پچار (Introduction)

بلوچ راج کو نہیں راجے، دنیا بازیں ہندو مگال نشینگ ۽ آبادانت ۽ ایک مز میں لبز انکے ۽ واہندانت۔ بلوچی کو نہیں رواج کی لبز انکے ۽ بلوچی کسبہاں مز میں آرزشتے کہ ایشانی تہا بازیں بنگپ دست کپ انت۔ چہ اے بنگپاں کیے اساطیر انت کہ بلوچی کسبہاں تہا اساطیری ذروشم ۽ پد انت۔ بلوچی گیدی کسبہ گوں اساطیر ۽ ہمگرچ انت، اے کسبہ ایکا شاکامی ۽ وسیگ نہ انت بلکیں اے بلوچ ۽ راجد پتری، چاگردی ۽ اخلاقی لیکہاں ہم ایند کہ پد رچاں سر کن انت۔ اے کسبہ چہ یک پد رتچے ۽ تاں دومی پد رتچے ۽ سربت ۽ گوں وید ۽ ہواری ۽ چاگردی جاو ۽ واکیاتانی متابک ۽ بدل بو ان بنت (Quy, 2024)۔ اساطیر ہنچیں رواجی گپ انت کہ یک رید گے ۽ کا زامی لیکہ، بندات، دیوتا، بامرد ۽ اخلاقی ر بنداں بیان کن انت (Madhuri, 2021; Sailors, 2007)۔ کو نہیں کسبہ (متھ) ۽ بندات چہ عراق ۽ بولنگ کہ آدور ۽ سومیری دور گوش انت، کو نہیں کسبہاں انگریزی ۽ متھ Mythology گوش انت ۽ ایشی ۽ سر جیں زانکاری ۽ علم ۽ Mythology گوش انت کہ چہ یونانی لبز مائی قھوس ۽ ذر کپنگ۔ ہندی ۽ سنسکرت زبان ۽ متھ ۽ رادیو مالا گوش انت، اے ہنداتی انسان ۽ واہشت ۽ ارمان، نیکی ۽ بدی، ثواب ۽ گناہ ۽ ہما ذرا نگازی ۽ در شان انت کہ مروچیک ۽ ہم نوکیں کسبہ لبز انک ہمیشانی ملک ۽ نوکیں زند ۽ در شان ۽ کت۔ لس بزانتی حساب ۽ "گوٹھیں گپ" یا چہ زبان ۽ "کشتگیں لبز" کہ تجکیں بزانت ۽ ایشی ۽ کسبہ ۽ داستان ہم گوش ایں (داد، 2008؛ داد، 2012)۔ اساطیر ۽ بارو الہتیں زانکار ہے گوش انت کہ متھ نیکر اہی انت ۽ نیکر اہی متھ انت، الہتیں کو اسانی لیکہ ہمیش انت کہ اساطیر راستیں واکیاتانی کروٹگیں ذروشم انت ۽ الہتیں شہزانت ہے گوش انت کہ اساطیر بندت ۽ کسبہ ۽ داستان بولنگ انت (غ. شاد، 2022)۔ ایشانی تہا گیشتر دیوتا، تب ۽ چہ بالائیں ہستی ۽ بامرد ہوار انت کہ کائنات ۽ ساچشت، قدرتی پد رانت، یا انسانانی بہتاں اثر مند کن انت۔ اساطیر یک رید گے ۽ ہوار ایں سچ ۽ زانت ۽ بھر بنت ۽ گشتر گوں رسم ۽ نیکر اہی ۽ ر بنداں ہمگرچ بنت (Biswas & Khakhlari, 2020)۔ گیدی کسبہ چو اساطیرانی وڈ ۽ مقدس نہ انت ۽ ایشانی بنگی مول ۽ مراد شاکامی، اخلاقی زانت ۽ سریدی، یا کہ چاگردی کیوانی رسا کندر انت (Quy & Phurong, 2023)۔ گیدی کسبہ باز ۽ اساطیری چست ۽ ایر ۽ کارستان کار مر زن انت، بے ایشانی مقدسین بستار ۽ یلد دے انت۔ بلوچی کسبہ سرجم ۽ اساطیر نہ انت کہ آیانی تہا چو یونان، مصر ۽ ہندوستان ۽ وڈ ۽ دیوتا دیوی نیست کہ آسرم ۽ گوں بلوچ نیکر اہی ۽ ہمگرچ بہ بنت، البت بلوچی ۽ چنچیں کسبہ باز انت کہ آیانی تہا دیہہ، بلاہ، پری، مار ۽ اژدھا ۽ رنگیں کارست گندگ بنت۔ بلوچی ۽ چنچیں ہم کسبہ باز انت کہ آیانی بنگپ گوں اساطیر ۽ ہمگرچ انت۔ ہدا ۽ بادشاہ دیہہ ۽ بلاہ، بالی مرگ ۽ جنگلی رستہ ۽ ساہدارانی کسبہ، سرچار ۽ بامردانی جنگلی مہم بلوچی کسبہ ۽ داستانانی بنگپ انت (رگام، 2015)۔ بلوچی کسبہاں متھ ۽ بلاہیں کر دے کہ چہ زند ۽ چست ۽ ایراں متھ جوڑ بولنگ انت (خاموش، 2022)۔

بلوچی ۽ عشقی، جنگلی، دیہہ ۽ بلاہ، جن ۽ جاتو، سھر ۽ سیھری، پری، ۽ پریشتگانی کسبہاں بلوچی لبز انک ۽ راپر معنا گرتگ ۽ بلوچ ۽ عوتی اے کسبہ چہ ہزاراں سالاں پہریز اتگ انت (دشتی، 2022)۔ بلوچ چاگرد ۽ چنچیں کسبہ ہم سازگ بولنگ کہ گوں میان اُستمانی اساطیراں ہمگرچ بوت کن انت۔ بلوچ چاگرد ۽ رواج گپتگیں کسبہ چو یونان ۽ مصر ۽ عراق

کستہاں یا گڑا ہندوستان ایران کستہانی پیانہ ایو کا ازمی بالادے و اھد انت، بلیکس و رشان و ننگت و گچین و ردا بلوچی کستہانی تب و نیل ہم ہے بیم انت (بلوچ، 2022؛ خاموش، 2022)۔

1.1- پولکاری و مول و مراد (Research Objectives)

1. بلوچی گیدی کستہاں اساطیر و اساطیری دروستانی شوھاگ و دیما آرگ۔
2. بلوچی گیدی کستہانی اساطیر و جھانی اساطیرانی نیام و ہمزروشی و شوھاگ۔

1.2- پولکاری و محست (Research Questions)

1. بلوچی گیدی کستہاں اساطیر و اساطیری درو شتم تاں کجام حد و هست انت؟
2. بلوچی گیدی کستہانی اساطیر و جھانی گچین اساطیرانی نیام و ہمزروشی هست انت یا نیست انت؟

2. پوری و داشت (Literature Review)

بلوچی گیدی کستہانی سر و پولکاری و پداھاسیں وڑے و بلوچی کستہانی اساطیر و سر و نیستی و حساب و انت۔ بلوچی لہز انک و کتہ و داستانانی سر و کستہانی ننگت و سرھالانی سر و جتا جتا کار کنگ نہ بوتگ (خاموش، 2022)۔ ہے وڑے بلوچی اساطیر زانقی و سر اسکت و کم یا وچ رگیں پولکاری جو انیں وڑے و کنگ نہ بوتگ (غ. شاد، 2022)۔ بلوچی کستہانی سر و بنداتی کار وری پولکاراں کر تگ و اولی مردم لہج انت کہ آئی و 1837 "چار مرد کہ زال و بنت اش ٹاینت" و کتہ و رادر جگ (مہر، 2012)۔ بلوچی زبان و گیشتریں نبشگی لہز انک نوزدی و نیستی قرن و بندت بوتگ انت۔ نوزدی قرن و نیام و دری پولکاراں بلوچی لہز انک و بایز درو شتم و زورت و چاپ و شنگ گرت انت۔ پدا نیستی قرن و بندت و بگر داں مروچیک و بلوچ پولکاراں بایز بلوچی لہز انکی مدی و رجت و چاپ و شنگ کرت انت (مینگل، 2011)۔ بلوچی و بایز کتہ و رجت بوتگ انت و کتابی رنگ و چاپ و شنگ بوتگ انت، بلے کستہانی اساطیر و سر اتے و ہدی وری پولکاراں گوں سر جی و پولکاری رنگ و کار نہ گرتگ۔ بلوچ پولکاری تہا اولی مردم شیر محمد مری (1971) انت کہ آئی و بلوچی کستہانی اساطیر و سر اگت جگ۔ شے رگام (2015) و اے آر داد (2012)، بلوچی کستہانی سر و گت جنان و اساطیر و بار و گت جگ۔ غفور شاد (2022) و یک نبشگانے "بلوچی قصہ و اساطیری کر دار" و نام و یک پولکاری نبشگانے نبشگانے کر تگ۔ اسحاق خاموش (2022) و قتی پولکاری نبشگانے "قصہ، بلوچی قصہاں جن، دیہہ و بلاہ" و اساطیری کار ست دیہانی سر و گت جگ۔ چندن ساج (2022) و قتی نبشگانے "بلوچی قصہاں کر دار و آئیانی پڑور" و بابت و اساطیری کار ستانی سر اگت جگ۔ چہ ایشاں ابید بایز گیدی کستہانی کتاب چاپ و شنگ بوتگ انت کہ آئیانی کستہانی تہا اساطیری درو شتم و کار ست دست کپ انت۔ اے کستہاں دیہہ، بلاہ، جن، پری و بکت و جاتوانی شریں و ہڑا میں کر دیان کنگ بوتگ انت۔ کتہ و گہر مرد و بلاہ و دیہانی سر اسوار بوگ و تاچک یا گوں آیاں جگ کنگ، جن، پری و جاتوانی تھت و رواناں سوار بوگ و بال کنگ گیشتر چہ ہمسایگیں ماکاں اٹگ انت، پشکا بلوچی کستہاں چہ ہندوستان و بیکراہی کتہ یا چہ ایران و زرتشتی یا یونانی دیہہ و بلاہانی مزن مردی و کستہاں اثر و رتگ (رگام، 2015)۔ چو شکہ یونانی اساطیر و دیوتا ہانی گوں ٹامزانی جگ انت (John & Smith, 1992)۔ ہندوستانی اساطیر و رام و گوں راوان و جگ و بیان انت (Ramen, 2008)۔ زرتشتی نیکراہی و اہورامز دا و گوں اہریمین و جگ و ذکر انت (Curtis, 1993)۔ مصر و اساطیر و سیٹھ و ہورس و جگ و کتہ انت (Ions, 1968) ہے پیم و بلوچی کستہاں شہ مرد و گہر مردانی گوں، دیہہ و بلاہ، جن و جاتوانی جگ و جگ و ذکر بیان انت۔ (غ. شاد، 2022)۔ چو شکہ بلوچی کتہ و بامر دے ارش گوں قتی بانک و دو شاج و سوار انت و یک ہنچیں زروانے و روت کہ اود و بلاہانی جاہ انت۔ یک مزن جو نیں بلاہے گوں ایشاں ویک وارت و کے ارش گوں قتی زہم و بلاہ و گردن و جنت و دور و زنت (رگام، 2015)۔

بلوچی گیدی کستہانی پری کہ تب و بالائیں مھلوکے چہ بلوچی و ابید دگہ ہم بایز درو شتم و کار ستی رنگ و دنیا و گیدی کستہانی تہا هست انت، اے مھلوک گیشتر گوں انساناں مانگیشتگیں سیادیاں پڑکن انت، برے کمار و درو شتم، و برے اژاند و جخال پیدا ک کنوکیں ہستیانی حساب و دیما کانت (غ. شاد، 2022؛ 2019، Magliocco)۔ پری و گال چہ اوستا و پریا و در اٹگ، نکت و شرنگ بلے بے تمیزیں شیتانے کہ آئی و را اہریمین و پیر و چکر و ہور و دارگ و کشارانی شنگ و و استا کار گپنگ۔ پریانی بابت و بنیادی سر شون ایرانی اساطیر انت۔ پری سک و ڈولدر اریں جنیا و میں و بانزی میں مھلوکے و ایشانی تب نہ کہ شرانت و نہ کہ بدانت۔ بلوچی کستہاں پریانی شہبانک و بادشاہ شاہ و

پریان یا کہ شمشیری گولنگ بیت (غ. شاد، 2022)۔ شاہ پیرشان ء فک پہ وتی پت ء نادرا نی ء در مان ء شوہا ز کنگ ء و استا شاہ ء پریان ء کراشت کہ آئی ء مرگ ء ہون ء گلوٹ پہ گر ء نادرا نی ء شر آنت۔ ورنہ کہ شاہ ء پریان ء ملک ء روت ء آئی ء ماڑی ء پترایت اود ء آسے ز ال گندایت کہ آئی کر ابلہ و اب آنت۔ ورنہ اودے شاہ ء پریان ء بان ء روت ء آئی ء ران گندایت کہ آگوں وتی مولد ء بر ہنگ ء و اب آنت۔ ورنہ شاہ پریان ء نرم ء ناز کر نیں بدن، آئی ء براہداری ء گندیت کہ چد ء پیسر ء آئی ء چخیں شرنگ نہ دہستگ ات۔ ورنہ آگوں آئی ء و پت ء و اب کنت، بلے شاہ ء پریان ء چہ و اب ء بُست نہ کنت۔ ورنہ مرگ ء اسپیت ڈرت ء ہے سیں ز ال کہ بلہائی کر آت آنت، آہم گوں ورنہ آگوں کپت آنت ء وتی وشی ء گوں ورنہ آروس ایش گرت۔ مرگ اسپیت بادشاہ ء ماڑی ء آرگ بیت، مرگ ء اسپیت ء ہون بادشاہ ء جان ء فٹنگ بنت آچہ نادرا نی ء دراہ بیت۔ شاہ ء پریان ء لاپ پُر بیت ء آ ورنہ آ شوہا ز ورنہ آ ملک ء کیت کہ ورنہ آئی ء موکل ء آید گوں آئی ء و پت ء و اب گرنگ ء آئی ء مرگ ء رند ء شاہ ء پریان ء ورنہ آ پھل کنت کہ ورنہ آئی ء چک ء عیت آنت۔ شاہ پریان ء گولشت آگاں من چک ء دراہ بوت آں من تنی چک ء کار آن ء تر اسر کن آں کہ تو آئی ء وتی تھت ء وارث بکن۔ شاہ ء پریان ء ورنہ آں ورشاسپ ء رگولشت کہ تراچو نیں ہم جبالے ء گپت من ء کلہہ بکن، من یہ تو ت ء سر کن آں (رگام، 2015)۔

بلوچی کشتیاں بلا میں ماراؤ اژدھابانی ذکر ہم ہست انت کہ باز برآے گوں کشتیہانی بامرداں جنگ دے انت ء باز برآے آبیائی کمک ء کن انت۔ گہہ مرد ء سید ء شاہ ء ماراں اگہہ مرد ء راتوقی مُندر یک ء دنت۔ اے ہنجیں مُندر یکے ات کہ گوندو دیک ء ہمک شے مردم ء کر اکیت ء سر بیت۔ گہہ مرد ء مُندر یک ء را گوندو دات ء پوت ء ماڑی یے مک گرت۔ ہما بادشاہ کہ آئی ء گہہ مرد ء را گر بی ء شگان جنگ ات گہہ مرد ء پہ آئی ء جنک ء سانگ لوٹ ات۔ بادشاہ ء گوشت کہ ہمچک لال گوہر دیک بہ ہیئت کہ ہیئت چاہ پڑ بہ بیت۔ ہزار گوک، ہزار گراند، ہزار گونی دان ہم آرگ بہ ہیئت۔ پہ جنک ء ہزار جوڑا گد، ہزار ششان ء یک ہزار جوڑا کوش دیک بہ ہیئت۔ گہہ مرد ء مُندر یک ء راشاہ ء ماراں ء سو گند دیاں ء گوندو دات۔ پرداچ ء تیگوں مالان ء سرجم کرت ء دات انت۔ گر بییں بُلک ء فناسگ گہہ مرد ء گوں بادشاہ ء جنک ء آروس کرت (راگم، 2015؛ ہزار، 2020)۔

2.1 بلوچی کتسہ ۽ ہندوستانی اساطیر

شیر محمد مری بلوچی اساطیر و سرگپٲ جنان ۽ بلوچی کٲہانی بابت ۽ نبشتہ کنت کہ بلوچی گیدی کٲہاں بازیں ہنچیں کٲہ ہست انت کہ آچہ ویدک لہزانک ۽ اثر مند گندگ بنت (مین، 1971)۔ کو نہیں کٲہانی چہ درستاں کو ہن تریں لہزانک ہما انت کہ آئی ۽ راما ویدک لہزانک گوش ایں۔ چوشکہ بلوچی ۽ کو نہیں کٲہ (پرو) انت۔ پرو ویدک مزنیں اُتہمانے ۽ بادشاہ انت۔ وژمن آئی ۽ ڈیھ ۽ سر اُرش کن انت۔ ملک ۽ ایندگہ بادشاہ وقی ماتیں وتن ۽ نگ ۽ ناموس ۽ واستاجنگ کن انت، بلے پرو ۽ بادشاہ چہ وژمنانی بھیم وقی جان ۽ رَکینگ ۽ واستاگوں آیاں سہل ۽ نران کنت۔ آریابانی اے واکیہ بلوچانی کو نہیں کٲہ (پرو) ۽ بلوچی زبان ۽ اے نام ۽ راکہ ہاسیں معنایے ۽ گوں ہنکر نچ کر تگ۔ ہزاں بلوچی ۽ پرو ۽ لہزی معنایکار، تر سوک ۽ بے ہمتیں مردم انت۔ بلوچی ۽ لہتیں کٲہاں چہ ویدک یا کہ چہ آئی ۽ ساری ۽ دور ۽ ہیال ۽ پگر ہست انت۔ چوشکہ بلوچی ۽ کو نہیں کٲہ پوہل پخیر ۽ دانشت ۽ چہ ہے سپردی رَسیت کہ ہنچیں مردم کہ کیکل ۽ تاں شش ماہ واب انت ۽ شش ماہ آگہ انت، بلے چہ ایشی ۽ ابید ہم آیاں مزن مزنیں کر دسر جم گر تگ کہ آچہ انسانانی وُس ۽ واکاؤن انت۔ ہے کٲہ ۽ ہیالی کارست پوہل پخیر ۽ تہا ہست انت۔ اے آریابانی دیوتاہانی تصور انت (بلوچ، ندارد، 57-58)۔ لہتیں گیدی کٲہاں ویدک زمانگ ۽ چہ ساری ۽ پگر ۽ ہیال ہم ہست انت۔ پر چا کہ ایشانی تہا تب ۽ چہ بالائیں کارست گندگ بنت۔ اے کٲہانی کارست ہنچیں کارنامگ پیلو کن انت کہ اے چہ انسانانی تاکت ۽ قوت ۽ در انت (مین، 1971)۔

شیر محمد مری کوہ چلتی بارہء اساطیری کتبہء جوش بیان کنت کہ یک مردے ءراچل ز بگ بوت۔ آئی ء گول سنگدلی ءچہ آیای سی ءنُہ زبگ ءراچہ کوہ ء دور دات۔ چہ ہنے چلّیں زہگانی عوب ء اے کوہ ء نام "چل تن" بوت۔ انجو شکہ ہندوستانی اساطیر ء سونمبر ء رسم بازیں اساطیراں گندگ بیت، شیر محمد مری بلوچی کتہانی سرا ء گپ جنان ء گوش ایت کہ چہ یک کتبہ ء ہے پدر بیت کہ مزنیں مردمانی جنگ وقی گوگاوجہ ءوت گچین کن انت۔ تیوگیں اُمیت وارماڑی ء دیماجہ بنت، بلے اے جاہ ء جنک ہار ء گورا دیگ ء بدل ء آپ ذر نزیت۔ چہ ایٹشی ء ہے پدر بیت کہ اے گیدی کتبہ بوت کنت کہ چہ آریہ دور ء ہار ء سر بوٹگ انت (مین، ۱۹۷۱)۔ ہے وژ ء دوگہ بازیں کتبہ کہ آیانی تہا پری ء دیھ ء آیانی سرزمین ء بابت ء گپ تبخیں لیکہ ءھیال انت کہ مردم ءراکو نہیں آرمائی ءویدک زمانگ ء سرکن انت (بلوچ، ندرات، ۵۸)۔

ہندوستانی اساطیر ایک مرگے ہست کہ گوں بلوچی کتہانی سہداریں کارست سیرگ ء ہمزروشم انت۔ بلوچی کتہاں مار ء اژدہا سیرگ ء آذلی دژمن انت ء مدام آئی ء چنکیانی ورگ ء سر ء ہیز ء انت۔ بادشاہ ء فچ ء سر و ہدے ماں جنگل ء کپ ایت آئی ء ایک کدویے دیست کہ آئی ء تہا سیرگ ء چنکی انت ء پریات کنگ ء انت، پرچا کہ یک بلایں سیاہ مارے پہ آئیانی ورگ ء پیداک ات۔ ورناء سیاہ مار ء راجت ء کشت۔ چنکیانی مات پدا اتک ء وئی یک چنکی یے ورناء رادات ءے کہ آئی ء سیرگ ء چنکیان ء چہ سیاہ مارا پہاڑانگ انت (محمود مومن ہزار، 1970 ء رگام، 2015)۔ ہندوستانی اساطیری کارست گرڈ Garuda سیرگ ء وڑیں مرگے۔ گرڈ مرگانی بادشاہ انت ء مار آئی ء دژمن انت۔ گرڈ بدیں مردماں وارث ء وشنو ء مرکب ء سواری انت (Ions, 1973)۔ بلوچی کتہاں ہم سیرگ کتہانی بامردیں کارستانی سواری انت۔ شکاری ء فچ ء کتہ ء دراب کہ پہ وئی مات ء نادراہی ء و زمان ء درگجک ء و استا سیرگی پٹ ء شوہاز ء درکپ ایت ء جنگل ء سیرگ ء چنکیان کندیست کہ مار آئیانی ورگ ء شول گرگ انت ء زوگ ء انت۔ دریاب مار ء کُش ایت۔ چنکیانی مات کیت ء اے نیکی ء عوض ء آئی ء راکش ایت کہ تو کجا کہ روئے من قتی ہمراہ ہاں۔ دراب گوں سیرگ ء چنکیان ہور آئی ء پڑانی سرا سوار بیت ء وئی گس ء کیت (رگام، 2015)۔

2.2 بلوچی کتہ ء ایرانی اساطیر

ایرانی اساطیر ء دیہانی ذکر ہست انت، بلے ایرانی اساطیر ایوک ء پارسیانی نہ انت بلکہیں ہک راجانی ہواریں راجی مڈی انت کہ آئیانی سیادی بُزہی حساب ء گوں ہے دگ ء بوٹگ۔ بلوچ ہند پتری حساب ء ہے دمگاں چہ مند بوٹگ پمشکا بلوچ ء گورا ہم شریکیں راجی لہزاکھی مڈی ہست انت۔ ایرانی اساطیر ء پنا بلوچی کتہاں ہم دیہانی رنگ سیاہ انت، مزن دنتان ء مزن لوئس انت، لہتیں دیہانی سرگ باز انت۔ شاہنامہ ء دیہانی ملک مازندران گوٹنگ بوٹگ، وہدیکہ بلوچی کتہاں اے دیہہ ء بلابانی دگ کوہ ء کاف انت (غ)۔ شاد، 2022)۔ بلوچی کتہ ء شہہ مردیں کارست شاہ شیر و ہدے وئی سنگت ء پہ پُن آسے ء شوہاز ء راہ دنت گڑا آئی ء رابلاہ گیت ء وئی گوش ء تل ء دنت، ہے وڑ ء یک یک ء شاہ شیر ء تیوگیں ہمراہاں بلاہ وئی گوش ء تل ء دنت کہ آچہ اود ء دراتک نہ کن انت۔ (رگام، 2015؛ خاموش، 2022)۔

بلوچی گیدی کتہاں لہتیں ہنجیں کتہ ہست کہ چہ زرتشت ء آس ء اثر مند گندگ بنت (مین، 1971)۔ بلوچ تاں مروچیک ء نہ آس ء نیمگ ء گج جن انت ء نہ کہ آس ء بارواہر ایں گپ جن انت۔ بلے کہ آمر وچگیں دور ء آتش پرست نہ انت بلے آس ء شرپ دے انت (بلوچ، ندارد)۔ بلوچانی عقیدہ ء استار ء ماہ، آپ ء آس انسانی زندمان ء اثر مند کن انت، پمشکا بلوچانی کر ایشان ء مزین شرپ ء احترام ہست (دشتی، 2022)۔ چوش کہ بلوچ چاگرد چہ زرتشت ء نیکراہی ء میسہاں اثر مند انت ہے وڑ ء بلوچی کتہاں ہم زرتشتی نیکراہی ء اثر گندگ ء مارگ بیت۔ بلوچی کتہاں بامرد ء شہر دانی قول ء قرارانی پاسداری کنگ، چہ وڑوگ ء مکہ ء نفرت کنگ ہم مارا اہورامز داء پنت ء سو جانی نشون ء دے انت (غ)۔ شاد، 2022)۔ چہ ایشی ء ہے گپ ثابت بیت کہ اے سرزمین چہ کوہنیں زمانگ ء آبات انت ء اے جاہ ء زبان، لہزاک ء بیدگ ء سرا آریہ، بدہ ء زرتشت ء نیکراہی ء دو ء ر بیدگانی اثر کپنگ۔ چہ اسلام ء آگ ء رند کتہانی سرا اسلامی پگر ء ہیال ہم گندگ بنت (مین، 1971)۔

بلوچی کتہاں اژدہا گیشتر بدی ء پہلہ مرز انت ء شری ء ہلاپ انت (غ)۔ شاد، 2022)۔ میر سیاوش ء کتہ ء بامرد ء نوک سوریں جن ء اژدہا سریں بلاہ اگلاس گوں وت ء دار ایت۔ کتہ ء بامرد سیاوش ء گوش ایت کہ پہ من سبزیں پری ء بیارنوں من قتی بانور ء ترا دیاں۔ سیاوش سبزیں پری ء کار ایت ء آئی ء راسرکت۔ گوں پری ء کر ازوگ ء اژدہا سریں بلاہ ء جادوئی ہائیک ہلاس بیت ء آمر ایت۔ (رگام، 2015) ایرانی اساطیر ء اژدہا سریں بلاہ ضحاک انت کہ اوستا ء اژدی دھاک گوٹنگ بوٹگ ء نوکیں فارسی ء اژدہا گوٹنگ بیت، اے سنے سریں مردم واریں بلاہ ہے (Curtis, 1993)۔ ضحاک ء فریدون گوں وئی گرز ء جنت بلے آند مرایت ء زیمیک بیت، چہ آئی ء بدن ء مار، زوم، چچی ء دگہ بازیں سہدار ء راتک۔ پدا فریدون ء آئی ء راپمشکانہ جنت کہ دنیا چہ ترسناکیں سہداراں پڑ بیت (Hinnells, 1997)۔

سیرگ بلوچی کتہانی ء پرشین متھ ء ہواریں اساطیری کارستے۔ سیرگ ء بارواہے گوٹنگ بیت کہ آروک انت ء شہم دنت، اے مرگ و ہدے پیر بیت وئی آس ء سُچیت ء چہ آئی ء پڑاں دگہ سیرگے پیداک بیت (ساج، 2022)۔ کتہانی تہا اے پیم انت کہ و ہدے سیرگ ء پٹ سوچک بنت گڑا آئی ء چند پہ مردم ء مکہ ء کیت۔ بلوچی ء گل ء صنوبر ء کتہ ء بامرد میاد چہ کبیر ء مکہ لوٹیت، کبیر آئی ء راوی سیرگ ء دُمب ء پٹ دنت ء گوش ایت کہ پٹ ء انوں بُن دے، سیرگ کیت ترا صنوبر ء شہر ء سرکت۔ دومی پٹ ء ہما و ہدے بُن دے کہ ترا جبالے گیت گڑا سیرگ پہ تو کیت ء سر بیت (رگام، 2015)۔ ایران ء اساطیر ء سام وئی نوک پیداک بوٹگیں زہگ زال ء البرز ء کوہ ء یلہ دنت، و ہدے

3.1 موادنی جمع کنگ (Data Collection)

پہ اے پولکاری ۽ مواد چہ بلوچی گیدی کتہ ۽ جھانی اساطیری کتہانی کتاباں زورگ بوتگ انت۔ ایشی ۽ تہا ہماکتہ ہوار انت کہ آبلوچی گیدی لہز انک ۽ جوائن وڑے ۽ زانگ ۽ پجارگ بنت ۽ ایشانی تہا تب ۽ چہ بالائیں کارست ۽ اساطیری ذروشم جوائن وڑے ۽ ہست انت۔ موادنی کچین کنگ ۽ استاحاس دگلوش دارگ بوتگ ۽ ہماکتہ کچین کنگ بوتگ انت کہ آپولکاری ۽ جستانی پتو دیگ ۽ استاشر ترانت، چہ ایشی ۽ ابید بلوچی کتہانی اساطیر ۽ گوں سیادی داروکیں وانشتی پیپر، کتاب ۽ نبشیا تک ہم پوڈوری وانشت ۽ استا زورگ بوتگ انت تاکہ اے پولکاری وانشت ۽ راک ایک جوائن لکھی ہشتے دیگ بہ بیت۔

3.2 موادنی پڑیگ (Data Analysis)

کچین کر تگیں بلوچی گیدی کتہانی سیاہگان ۽ جوائن وڑے ۽ پریگ بوتگ، تاکہ اساطیری ذروشم، تب ۽ چہ بالائیں واکیاتانی نشانگی کنگ بہ بیت۔ گیدی کتہانی تہا ہمیں بھران ۽ گوں ہورقی ۽ تپاسگ بوتگ کہ آبلوچی ریدگی قدر ۽ کیلو، بھیسہ ۽ چاگردی ر ہندانی اکساں پدر کن انت۔ بلوچی گیدی کتہانی اساطیری ذروشم، کارست ۽ بیانیہ نمونہانی دیم بہ دیکی وانشت یوانی، ایرانی ۽ ہندوستانی اساطیر ۽ ہستیں ہمدروشیماں گوں کنگ بوتگ۔

4. دزگیت (Findings)

پیش کر تگیں پولکاری ۽ دزگیت بلوچی گیدی کتہاں ہستیں اساطیری دروشانی جھلاکی ۽ شایگان ۽ پدر کن انت۔ چہ اے پولکاری وانشت ۽ دزگیت ۽ ہستے پدر انت کہ بلوچی گیدی کتہانی اساطیر گوں جھانی اساطیراں شریں وڑے ۽ سیادی دار انت۔ اے دزگیت نہ ایوکانسانی یونیورسل تجربت ۽ اخلاقی قدر ۽ کیلواں درانگار کن انت کہ آجتا جتاں دودماناں یک پیم انت بلکیں بلوچی ریدگ ۽ ہاسیں نقش ۽ نشوناں ہم پدر کن انت۔ اے وانشت ہستے زانگ بیت کہ چہ وڑے بلوچی گیدی کتہانی وقی علاقائی حاسیت ۽ جوائن ابید ہم گوں یونیورسل اساطیر ۽ چوشکہ بامردانی سفر، گوں دیجہ ۽ بلاھاں مڑگ ۽ گوں شر ۽ ہراب ۽ جنگ ۽ ہمگرچ انت۔ اے درگت ۽ بلوچی گیدی کتہانی تب ۽ چہ بالائیں کارست ۽ واکیاتانی دیم بہ دیکی گوں جھان ۽ نامداریں اساطیری مھلوک چوشکہ دیجہ، دیوتا، پریاں کنگ ۽ ہستے پدر بوتگ کہ اے تیوگینانی ہمدپی وڑے ناوڑے ۽ گوں کیے دومی ۽ ہست انت۔ اے پریسکاری نہ ایو کہ بلوچی گیدی کتہانی جتاں ریدگی لہز انکی تکان پدر کن، بلکیں جھانی اساطیری کینوس ۽ آیانی جاہ ۽ ہنداں ہم پدر کت۔ اے وانشت اے گپ ۽ ہم پدر کنت کہ چہ وڑے بلوچی کتہاں ہستیں اساطیری مھلوک دیجہ، بلاہ، پری، بامرد ۽ آیانی کارناک، تب ۽ چہ بالائیں واکیات جتا جتاں دودمانانی اساطیری فریم ورک ۽ ہم جوائن وڑے ۽ پدر بنت۔ چہ اے پولکاری وانشت ۽ ہستے زانگ بیت کہ بلوچی گیدی کتہانی اساطیر گوں جھانی اساطیراں ہمگرچ انت۔ چہ وانشت ۽ پدر بیت کہ بلوچی گیدی کتہانی اساطیری کارست ۽ بامرد چو یوان ۽ ہندوستان ۽ اساطیری حدایانی وڑے ۽ آیانی حدانہ انت ۽ بلوچ ۽ حداء بادشاہ کیے کہ سرجمیں بادشاہانی بادشاہ انت۔

5. بحث (Discussion)

اے وانشت بلوچی گیدی کتہانی اساطیری دروشانی یک ہمیں پریسکاری یے دیماکاریت کہ بلوچی گیدی لہز انک ۽ بوتگ ۽ بنشیاں گوں جھانی انسانی تجربتاں آیانی سیاہیاں پدر کنت۔ چہ دزگیتاں ہستے زانگ بیت کہ بلوچی گیدی ر بیت ایو کا تچک ۽ سادگیں گپ ۽ کتہ نہ انت بلکیں ریدگی قدر ۽ کیلو، ہواریں زانت ۽ سریدی ۽ جھانی لکھاں ہمدپ انت۔

چہ پریگ ۽ ہستے گپ دیما انگ کہ بلوچی گیدی کتہانی تہا ہستیں اساطیری بامرد ۽ کارست ہست انت کہ جوائن وڑے ۽ اساطیری رنگ ۽ بلوچی ریدگ ۽ بہادری ۽ نترسی، چاگردی انساپ، ریدگ پہازی ۽ وڑیں اکساں ہم پیشدار انت۔ چہ ایشی ۽ ابید اے پولکاری وانشت ہستے پدر کنت کہ بلوچی گیدی کتہانی اساطیری ذروشم ۽ کارست ۽ ریدگی قدر ۽ کیلو گوں کیے دومی ۽ جوائن وڑے ۽ ہمگرچ انت۔ اے کتہانی تہا جھانی اساطیری ذروشم ہستے پدر کن انت کہ بلوچ راج ۽ تہی سچ ۽ سماء بزاں لاشور ۽ ہما تجربت ۽ عقیدہ ۽ بھیسہ ہست انت کہ آدیائند گہ راجانی اساطیری کتہانی تہا ہم ہست انت۔

بلوچی اساطیری کارست ایرانی ۽ ہندوستانی اساطیر ۽ گوں دیم بہ دیکی تپاسکاری مزیں ریدگی سیادی ۽ شریکیں اساطیری نمونگاں درانگار کنت۔ چوشکہ سیرگ ۽ گوں سیادی داروکیں اساطیری کتہ انت کہ ہندوستان ۽ اساطیر ۽ گرؤ Garuda انت، بلوچی گیدی کتہ ۽ ایرانی ۽ ہندوستانی اساطیراں کیں ذروشم ۽ ہست انت۔ چہ ایشی ۽ کوہن ۽ زماگی

لڈ بار، ریدگی مٹ بدل نمڈ ہی اثرانی نقش و نشون پد ریت۔ بلوچی گیدی کسہانی گوں ویدک لبز انک سیادی و ایرانی اساطیر و ہمد روشی ہے پد رکت کہ بلوچی کسہانی اساطیری رگ وروتگ ایو کا گوں ہے جاہ سیادی نہ دار انت بلکین شایگانیں دگی میراث و بھرانہ۔

6. آسمر (Conclusion)

چہ اے پولکاری ہے آسمر در کیت کہ بلوچی گیدی کسہانی یو کا زبانی کسہ، سادگ و ونگٹریں گپ نہ انت بلکین ایشانی تہا ہستیں اساطیر بلوچ چا گردی، ریدگی و پگری زندمان و ہم پد رکن انت۔ تب وچہ بالائیں کارست، بامرد، بلاہ، پری و دیھ و بامردانی پہ مہم و سفر ال روگ و اساطیری ذروشم ہے پد رکن انت کہ بلوچ راج و نہ ایو کاوتی کسہانی و سینگ و قتی عقیدہ، قدر و کیلوان و پھار انک، بلکین ایشان وچہ یک پد رتچہ و دومی پد رتچہ و سر کر تگ انت۔ چہ اے کسہاں ہے سر پدی رس ایت کہ ایشانی تہا ہستیں اساطیر گوں جھانی اساطیر ال ہمد انت و اے ہے گپ و دلیل و دنت کہ بلوچ و گیدی لبز انک ہم جھانی اساطیر و دیم پہ دیم بوت کنت۔

اے پولکاری و انشت علمی جہت و یک نوکیں تگ دیم کاریت، پر چا کہ چہ ایشی و پیر بلوچی گیدی کسہان و گیشتر لس کسہی رنگ و چارگ و تپاسگ بوتگ، چہ اے پولکاری و ہے زانگ بیت کہ اے کسہاں اساطیر ہست انت و ایشان و گوں جھانی اساطیر ال دیم پہ دیم کنگ و پریگ و تپاسگ سک و ہمیں کارے کہ انک و گوں سرجی و پیلو کنگ نہ بوتگ۔

7. سفارشات (Recommendations)

چہ اے پولکاری و دز گپتانی مک و اے سفارشات پیش کنگ بنت:

7.1 گیشتریں پولکاری کار

بلوچی گیدی کسہانی اساطیر و سر اسک و کم کار کنگ بوتگ۔ آوکیں پولکاری وچہ کسہاں گیشتریں اساطیری ذروشم در گیشگ بہ بنت، تاکہ چہ ایشی و بلوچ راج و سر جیس اساطیر دیم یا انت۔

7.2 جھانی اساطیر و جہت و وانگ و پریگ

بلوچی گیدی کسہانی اساطیر گوں جھانی اساطیر ال (یونانی، ایرانی، ہندوستانی، مصری) و انشتی حساب و دیم پہ دیم کنگ بہ بنت و ایشانی نیام و ہنگو گئی و تپاوت پد رکنگ بہ بنت کہ چہ ایشی و ایشانی جھانی ارزشت گیشتر پد ر و پجارگ بنت۔

References

- Debajyoti Biswas, G. K. (2020, April). The Great Derangement and Storyteller's Prerogative: Knowledge From the Hearth. *Psychology Research*, 10(4). doi:10.17265/2159-5542/2020.04.004
- Curtis, V. S. (1993). *Persian Myths*. Austin: British Museum Press.
- Davis, D. (2007). *Rostam Tales of Love & War from the Shahnameh*. New York: Penguin Group Inc., 375 Hudson Street.
- Hinnells, J. R. (1997). *Persian Mythology*. Chancellor Press.
- Ions, V. (1968). *Egyptian Mythology*. The Hamlyn Publishing Group Limited.
- Ions, V. (1973). *Indian Mythology*. (3rd impression). The Hamlyn Publishing Group Limited. (Original work published 1967)
- Madhuri, M. B. (2021, March-April). Mythical Women and Journey towards destined Role- Comparison between the Contemporary Characters in the Novels: The thousand Faces of Night and the Vine of Desire. *International Journal of English Literature and Social Sciences*.

- Magliocco, S. (2019). The Taming of the Face: Literary and Folkloric Fairies in Modern Paganisms. (E. D. Shai Feraro, Ed.) *Magic and Witchery in the Modern West*. Retrieved from <https://www.palgrave.com/gp/series/14693>
- Phurong, N. T. (2023, October). The Importance of Fairy Tales In Communication, Education, and Cultural Preservation. *International Journal of Social Sciences*, 6.
doi:10.47191/ijsshr/v6-i1110-14
- Quy, N. T. (2024). The Significance of Studying the Relationship Between Folk Literature and Written Literature. *International Journal of Science and Human Research*.
- Ramen, F. (2008). Indian Mythology. The Rosen Publishing Group, Inc.
- Sailors, C. L. (2007). The Function of Mythology and Religion in Ancient Greek Society. *Electronic Theses and Dissertation*. Graduate School East Tennessee.

حوالہ جات

- بزدار، م. م. (1970). گہیزی کھٹو پنچھی. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- بزدار، و. ب. (2020). بلوچی لوک کہانیاں. اسلام آباد: نیشنل بک فاؤنڈیشن.
- بلوچ، ع. ص. (2022). بلوچ قصہ، زبان و بیان و ننگ. بلوچی قصہ ازم نمونہ گپ. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- بلوچ، م. ش. (ندارد). بلوچی زبان و ادب کی تاریخ. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- خاموش، ا. (2022). قصہ، بلوچی قصہاں جن، دیہہ و بلاہ. بلوچی قصہ ازم نمونہ گپ. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- داد، ا. آ. (2008). کسھی لبز انک و گالیندر. گوادر: گام پبلی کیشنز.
- داد، ا. آ. (2012). قصہ حلاس نہ بیت. اسلام آباد: ہائیر ایجو کیشن کمیشن.
- داد، ا. آ. (2012). لبز انکی گالیندر. تربت: بلوچستان اکیڈمی.
- دشتی، ج. م. (2022). بلوچ دین و مذہب. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- رگام، ش. (2015). بادشاہ حداد و نودت ات. کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.
- ساج، ج. (2022). بلوچی قصہاں کی کردار و آسانی پڑور. بلوچی قصہ ازم نمونہ گپ.
- شاد، ش. (2022). بلوچی قصہاں بن گپ، زبان و بیان. بلوچی قصہ ازم نمونہ گپ.
- شاد، غ. (2022). بلوچی قصہ و اساطیر کی کردار. بلوچی قصہ ازم نمونہ گپ.
- مہر، ر. ب. (2012). بلوچی گیدی قصہ و ایشانی در جنگ و ر بیت. ہنکمین.
- میمن، ع. (1971). تاریخ ادبیات مسلمانان پاکستان و ہند (علاقائی ادبیات مغربی پاکستان) (پہلا ایڈیشن، جلد دوم، وایم 14)، (ایڈیٹر. ف. محمود) لاہور: پنجاب یونیورسٹی.
- مینگل، م. ع. (2011). گہیزی کسہ تہتمی (دومی ایڈیشن). کوئٹہ: بلوچی اکیڈمی.